

Др. АЛЕКСА ИВИЋ:

О СРПСКОМ И ХРВАТСКОМ ИМЕНУ

ЦЕНА 2 ДИН.

ИЗДАЊЕ КЊИЖАРНИЦЕ
С. Б. ЦВИЈАНОВИЋА, БЕОГРАД.
1922.

О српском и хрватском имену

I.

Јужни Словени, у време сеобе из северне прадомовине своје на Балканско Полуострво, нису дошли као четири племена — као словеначко, хрватско, српско и бугарско племе — од којих би свако име међу прецима нашим заузимало овај данашњи размер. Најстарије вести називају словенске досељенике на Балкану заједничким именом Словени, али су се Словени већ у северној домовини својој делили на многа племена, од којих је свако племе имало своје посебно име, као Анти, Дуљеби, Бужани, Смољани, Пољани, па су и они Словени, који дођоше на Балкан, понели собом и своје племенске формације и своја племенска имена.

Често се догађало, да је оно словенско племе, које се одликовало храброшћу или другим врлинама, апсорбовало друга, суседна племена и име своје проширило и на њих. Тако је поједино племенско име постало укупан назив за више племена. Тај процес ширења и нестајања племенских имена трајао је у северној заједничкој домовини, а наставио се и на Балкану, кад се преци данашњих јужних Сло-

вена доселише у садашње земље своје. Позната су нам из првих дана словенског живота на Балкану многа племенска имена, која су се у току времена izgubila, јер су та племена прихватила друго име. Као пример навешћу племенска имена јужних Словена: Другувите, Сагудате, Велегезите, Вајуните, Брзите и друге.

Међу овим многобројним словенским племенима налазила су се и племена Срба и Хрвата. Првобитни Срби становали су по пресељењу на Балканско Полуострво на Лиму и на горњој Дрини, на Пиви и Тари, у долини Ибра и уз горњи ток западне Мораве те се под утицајем политичких догађаја почело одатле ширити српско име и у друге крајеве. Хрватско племе становало је у крајевима око Класа, Трогира, приморског Београда и Нина. На југу и истоку биле су крајње хрватске жупе Имота, Цетина, Ливно и Плева (сада река Плива у Босни), а на северозападу допирали су Хрвати све до истарских планина. Из ових крајева је у каснијим временима име хрватско хватало корена и по другим крајевима

Од свих племенских имена јужних Словена одржаше се једино имена Срба и Хрвата. Под утицајем хришћанства и културе и под утицајем политичких догађаја расуше се и ишчезнуше племенске формације јужних Словена, али племенска имена Срба и Хрвата надживеше племенске поделе у нашем народу. Источна племена балканских словенских досељеника стопише се са понтским Хунима или Бугарима у један народ и узеше бугарско име за народно име своје. Западна племена јужних Словена модифицираше временом заједничко име словенско у „словеначко“ и то име узеше за народно име своје. Центрум јужних Словена опредељивао се под разним утицајем за име Србин или за име Хрват.

При овом опредељивању пресудну и најважнију реч су водиле држава, црква и школа.¹⁾

II.

Процес опредељивања нашег народа за српско или за хрватско име, процес ширења тих имена ни до данас није завршен. Тај процес отежан је и успорен столетним робовањем нашег на рода под Турцима. За трајања турске управе настале су биле тешке прилике и за Србе и за Хрвате. Турцима су и Срби и Хрвати, и опредељени и неопредељени јужни Словени, били једно исто — раја њихова. У тим тешким временима створио се један хаос од имена и од појмова. И преци данашњих Хрвата и преци данашњих Срба називани су најразличнијим именима, па су и они сами себе разнолико називали. И једни и други били су под Турцима бесправно робље, а ни под Аустријом им није било много боље те су имали далеко пречих брига него да пречишћавају појмове о народном имену своме.

Народи и племена разликују се међу собом по националним и племенским амблемима својим. Што један народ има више одлика и особина својих, тим је лакше установити његове припаднике. Најобичније и најпоузданије мерило за одређивање припадности једном народу јесте језик. Међутим Срби и Хрвати говоре истим језиком те се на овом темељу не може извршити подела нашег народа у Србе и Хрвате. Српско племе је примило православу, а хрватско римокатоличку веру, и та

1) Интересантно је, да извесни византијски писци мешају ова племена, Срба и Хрвата, па једна иста племена зову и једним и другим именом. Тако Зонара и Скилицес, пишући о рату краља Мизаила, оца Бодинова, који је послао војску у Бугарску против Византинаца, веле: „народ Хрвата, које неки и Србима зову“ и „народ Срба, које и Хрватима зову“.

разлика у вери играла је одлучну улогу при ширењу њихових имена.

Срби су прилагодили православну веру својим приликама и својим погледима, везали су за верске обреде масу народних обичаја и унели у верски живот свој много националних примеса, којих нема код других следбеника православне вере. Међутим они јужни Словени, који станују на простору између првобитног српског и првобитног хрватског племена и који су примили православље, прихватили су са православном вером и све оне националне примесе, које и Срби унесоше у своје вероисповедање. Да се јасније изразим : племе српско и племе хрватско није првобитно граничило једно с другим. На простору између њих и на простору северно од њих налазио се велики број јужних Словена још неопредељених између та два имена, али су и ови јужни Словени били верски подељени на православне и на римокатолике. Следбеници православне цркве на томе простору прихватили су, како најстарије вести о њима сведоче, са православном вером и све обичаје и друге амблеме, које налазимо код православних Срба, као на пр.: употребу ћирилице, узимање специјалних, чисто српских имена приликом крштења, а такође и презимена, прославу крсног имена, одржавање божићних народних обичаја и т. д. Али пригрливши све остале амблеме православних Срба, нису ови наши православни преци усвојили и српско име, или бар то српско име није продрло у све слојеве друштвене као један пречишћен и утврђен појам, него су пушгали, да их суседи називају најразличнијим именима па су се и они сами разним именима означавали. Међу тим разним именима било је разуме се, и српско име, али српско име није било ни најчешће, а немо ли доминантно.

Узрок тим разним именима лежао је у ниској култури као и у томе, што се у прошлим временима главна пажња обраћала на веру, а народност је био појам споредног значаја. Није у том погледу боље било ни по другим земљама. Људи су се обично означивали и називали по пределима или по занимањима или по сталежу, а најчешће по вери својој. Идеја национализма добила је тек са француском револуцијом данашњи значај свој.

III.

Србе у Угарској називају историјски споменици све до средине XVIII. столећа Расцијанима (Rasciani, Ratzen, rácsozok, по Расу, латински Арса, граду старих Римљана код данашњег Новог Пазара). Од средине XVIII. века наједном ишчезава из аката бечких архива име Расцијани за угарске Србе те се, место тог имена, употребљава за њих назив Илири (отуда „Illirische Hof-Kanzlei“ и „Illirische Hof-Deputation“, области, које су решавале разна питања о угарским и хрватско-славонским Србима). Почетком XIX. столећа одбацили су у Бечу илирско име за Србе те су их називали по веригriechisch-nicht-unirten, graeci non uniti. Тек од 1848. године почевши усвојен је у Бечу назив Срби за Србе у Аустро-Угарској монархији.

У извештајима католичких мисионара током XVI. и XVII. века називају се Срби по најчешће шизматицима. Најобичнији назив за ерпске досељенике у Хрватску и Славонију током XVI. и XVII. века био је Власи (Valachi, Wallachen), затим ускоци (Uskoken), прибези (Pribeggen, profugae), пребегли Турци (herübergefallene или herüberentsprungene или

herübergekommene Turggen). У Далмацији српске досељенике зову Морлацима (Morlaken, Murlaken, Morlaci.)

Свим тим именима називали су и Срби сами себе. У једном писму поунских Срба од 5. јула 1596. називају се поглавице српске „хришћанским синовима“ (Lopašić, Spomenici I. str. 214; Јагићев Архив, 30, стр. 211). Гомирски Срби називају себе стално „Власима“: N. und N. Khness, Vayuooden sambt den vbrigen Wallachen zu Geomeria und Khlain Murauitza, године 1607, бечки ратни архив, Prager Hof-Kriegs-Raths-Akten; Radoj Mamulcuitsch und N. und N. die neuen Vsskrokhen zu Goimerie, 4. нов. 1608, љубљански зем. архив, Ansiedlung der Uskokken; исто тако у писмима гомирских Срба од 1. фебр. 1614. и 22. нов. 1617). Жумберачки Срби се називају у многобројним списима из XVI. века ускоцима, а гдекад Власима, Срби у Славонији се називају „влашким синовима“ (5. нов. 1662. Му крајне ласкех зупов, Vjesnik kr. zem. arh. XVIII. стр. 133.; 10. авг. 1653. Му воуоде, offiseri y zudacz iuanechke pokraune uzeh vlaskih zinou, загреб. надбискупски архив, Acta politica). Епископ славонских Срба Мијакић потписује се 19. авг. 1668. „Gabriel Miakich, episcopus Valacorum in Croatia“ (Vjesnik kr. zem. ark XVIII. стр. 149), Епископ славонских Срба Вретања потписује се 19. јуна 1628. „Му Simeon Veretani, biskup vlaski.“ (Vjesnik XVIII. стр. 106).

Крај свих тих разних имена, којима их други називају и којим себе сами називају преци данашњих православних Срба у Хрватској и Славонији, несумњиво је да се ту ради о људима, који се у то доба већ ни по чему нису разликовали од Срба у Србији или у Црној Гори. Вера њихова била је православна, имена и презимена њихова су српска, они се

служе ћириллицом, сматрају пећског патријарха својом црквеном поглавицом, имају крсно име и држе све српске народне обичаје. Срби Жумберчани на пр. при доласку своје у Жумберак постављају као један од својих захтева, да не дођу под управу Хрвата. Ови исти досељеници у Жумберку, подигоше се 1551. године на нову сеобу. Хтели су, да се одселе у Холић на граници маџарско-моравској, на спахилуке Петра Бакића, Србина Шумадинца (Бакићи су пред Мухачку битку дошли у Угарску из Србије, из места Венчаца, између шуме Ломнице и потока Јасенице). Жумберчани су мотивисали намеру своју тиме, што је Бакић човек њихове вере и крви (Laszowski, Monumenta habsburgica III, стр. 520; архив југ. академије, Acta extranea). Граничарски заповедници морали су да употребе најенергичније мере, да осујете извршење ове сеобе жумберачке Петру Бакићу.

Све амблеме православних Срба и осећај заједнице са осталим Србима налазимо код предака данашњих хрватско-славонских-православних Срба и код предака данашњих жумберачких унијата Хрвата. Међутим ни име српско није било непознато тим прецима нашим. Жумберачке досељенике током 16. столећа врло многи историјски споменици називају Расцијанцима (Rasciani, Rasciani), а такође и Србима (Seruiani, Sircen). На једном месту пише за њих да су Rasciani sive Serviani atque Valachi, quos vulgo zirschy vocant. Исто се тако на стотине и то на многе стотине докумената налази, у којима се преци данашњих Срба у Хрватској и Славонији зову Расцијанима и у којима се вели за Влахе да су они исто што и Расцијани. Тако и, пр. гроф Ђорђе Зрињски назива 1602. године славонске Србе Valachi seu Rasciani (Starine, XXXV. стр. 453.)

Папа Павле V. у повељи од 22. нов. 1611. назива српског славонског владика Симеона Вретању *episcopus Rascianorum catholicorum ritus greci intra Ungarie, Sclavonie et Croatie fines et in extremis Carniolae partibus consistentium* (Nilles, *Symbolae*, II. стр. 1058.) Чазмански каптол пише за Србе у Хрватској и Славонији 25. јан. 1642. *Valachi siue Raschiani* (*Vjesnik*, XVIII., стр. 114—118). Георгије Гајлер назива хрватско-славонске Србе 27. јан. 1663. „*Seruiani*“ (*Vjesnik*, XVIII., стр. 136). Руски цар Алексије Михајловић на молбу лепавинских калуђера издаје 1651. године повељу манастиру Лепавини и у њој вели, свакако према информацији тих калуђера, да се Лепавина налази у српској земљи, код града Крижевца. (*Vjesnik*, XVIII., стр. 94). Исто тако владика хрватско-славонских и жумберачких Срба Василије Предојевић у повељи од 6. дец. 1646. назива себе „епископ Србљем“ (*Vjesnik*, XV., стр. 102).

У историјским изворима све до средине XIX. столећа нисам нигде нашао ни један једини случај, да би неко следбенике православне вере у Хрватској, у Славонији или у Босни назвао Хрватима, а још мање да би они себе сами назвали тим именом. Хрватско име примили су једино потомци жумберачких Срба, али су и они напустили православље и прешли на унију средином XVII. столећа, а хрватско име узели су тек у другој половини XIX. века.

IV.

Данас су сви следбеници православне вере на простору између негдашњег српског и негдашњег хрватског племена потпуно опредељени и то сви листом су прихватили српско име. Католици нису посвуда тако одлучно узели хрватско име. У Црној Гори и

у Далмацији, нарочито у Дубровнику и у околини, налази се хиљадама католика, који се признају за Србе. Неопредељени су још у већини својој и Буњевци као и Шокци у Барањи. Један део Буњеваца прихвата име хрватско, има и један мали део, који се Србима зове, али ни једно ни друго име није захватило дубљег корена те је већина Буњеваца и данас још неопредељена.

И из прошлих векова сачувано је докумената, у којима се по гдекоји католици називају Србима. У бечком ратном архиву више аката из 1687. до 1689. год. говоре о сеоби Буњеваца и насељењу њихову у крајеве где сад живе, па те претке данашњих Буњеваца наших називају споменута акта католичким Србима (katholische Ratzen, Rasciani catholici).

Чланови сената у негдашњој дубровачкој републици били су католици, па ипак црногорски митрополити Сава и Василије Петровићи у писму свом од 1. септембра 1763. моле Дубровчане за помоћ „да учините нашој цркви и народу черногорском једном сумом од асприх, како Србли Србима и својијема суседима“ (Vjesnik kr. zem. arhiva, XVI., страна 225). Исти митрополит Сава Петровић пише дубровачком сенату 15. јуна 1767.: „И драго нам је владање ваше, који се ви јоште од нашега српскога језика находите, који заповиједате“ (о. с. стр. 226), а 25. јула 1775. године пише истом сенату дубровачком: „Ваша славна република зна, да је све господство и слава сербска пала и ништа није остало до вас, како један цвијет на вас свијет . . . , може се сербска земља с вама поносити“. (О. с. стр. 227.)

Као што су Срби називани па се и они сами током XVI. до XIX. века називали разним именима, иста та судбина пратила је у то доба и Хрвате. Далматински писци XVI.

и XVII. века називају себе и свој народ Словенима. Тако се називају и славонски Хрвати чак и у XVIII. веку (између других и Матија Анте Релковић, познати песник славонски). У многобројним листинама, у писмима и извештајима католичких мисионара и у другим историјским споменицима XVI. и XVII. века преци данашњих босанско-херцеговачких и славонских Хрвата називају се „католицима“ или „хришћанима“. Ни у једном спису из тих векова, у колико је мени познато, нису они названи Хрватима. Славонски Хрвати звали су се осим тога и Шкцима, али ни у једном документу од свих, који су мени дошли до руке, нису названи Хрватима.

На ширењу српског и хрватског имена или, како се то у оно доба говорило, на буђењу српске и хрватске свести, учињено је ванредно много у другој половини XIX. века. Из гимназија и препарандија хрватских и са хрватског универзитета долазили су у народ учитељи, свештеници и чиновници, задојени хрватским духом, хрватским родољубљем. У исто време су и српске гимназије новосадска и карловачка, затим српска карловачка богословија и српске препарандије слале у народ Србе учитеље и попове. Ова родољубива интелигенција српска пронела је уз припомоћ српских књига и новина име српско у све крајеве и закутке Хрватске и Славоније, где год живи православно становништво. То исто учинише и хрватски интелегенти међу католичким становницима славонским, а касније и босанским. Овај посао на буђењу свести народне био је и код православних и код католика необично лак. Код православних били су сви предуслови ту, да се одреде одлучно за српско име, а код католика биле су све predispozicije, да прихвате име хрватско.

V.

У новинама хрватским често пута сретамо израз „православни Хрвати“ и тврдњу, да су Срби у Лици и Банији били до недавно православни Хрвати и да је српска пропаганда из њих створила Србе.

У историјским споменицима од XVI. до XIX. века, а те споменике сам пажљиво проучио, нисам нашао ни једног случаја, да би православно становништво у Хрватској и Славонији означено било именом хрватским. Историјски документи нам потпуно разјашњавају ову околност.

Код Хрвата су у пређашњим столењима племићи и свештеници били културни део народа, ови сталежи су једино били свесни свог хрватског имена, и имали су, према ондашњим појмовима, срећене погледе на питање о народности и према томе једино су они били позвани, да разбуди међу неопредељеним Словенима осећаје хрватске, а баш ти племићи и свештеници католички дочекали су врло непријатељски Србе при досељењу њихову у Хрватску и Славонију и водили су огорчену борбу против Срба.

Хрватска и Славонија биле су у турско доба подељене на три управне области, на банску земаљску владу, на хрватску војничку границу и на славонску војничку границу. Срби су се досељавали из Турске у подручје аустријске границе на позив аустријских пограничних заповедника и уз обећање да ће на земљишту, на коме буду насељени, бити слободни, да неће никоме обављати кметовску службу и да ће им једина дужност бити, да бране границу од Турака. У доба српског досељавања у Хрватску и Славонију, у XVI. и XVII. веку, Турци су имали половину Хрватске и половину Славоније у својој власти и

крајеви, који su граничили sa Турцима, били су потпуно пусти, јер се хришћанско становништво разбегло услед честих упадаја пљачкашких чета турских. У те опустеле крајеве населили су граничарски заповедници досељене Србе. Тек што се Срби населише, јавише се легитимни господари тог земљишта, хрватски племићи и хрватски католички клир, са захтевом, да им Срби обављају кметовску службу, да им даду десетину и да им работају. Пошто је тај захтев био противан уговорима и погодбама, под којима су Срби прешли на аустријску страну, развила се између српских досељеника и хрватских сталежа столећна борба са променљивом срећом, али са пуно страсти и мржње. Сва заседања хрватских сабора пуна су закључака против српских привилегија, сви архиви бечки пуни су поднесака хрватских племића против Срба и српских оптужаба против племића. Када се овоме дода паралелна акција католичке цркве, да Србе силом нагони на унију и прогон српских свештеника, онда је сасвим појмљиво, што Срби нису прихватили хрватско име.

Да се Срби XVI, XVII. и XVIII. века сред толиких неприлика, које су имали да поднесу од стране хрватске, нису могли из своје иницијативе и од своје воље загрејати за хрватско име, сасвим је разумљиво, а приморавања у том погледу није ни с које стране било. Хрватски племићи и хрватски свештеници тражили су од Срба, да врше кметовску службу и да приме унију са римском црквом; али да приме хрватско име, то они нису од православног становништва захтевали. Ни један писмени податак у том смислу нисам нашао.

Тврдња, да су Срби у Хрватској до недавно били православни Хрвати не може се никако односити на доба до XIX. столећа,

јер у том перијоду Срби се нису звали ни осећали Хрватима. Пошто се та тврдња са хрватске стране тако често понавља, а не износе се никакви стварни докази за ту тврдњу, изгледа ми да је та хипотеза о православном Хрватству овако настала. По граничарским уредима хрватско-славонским владао је немачки дух и језик, по банским уредима господарио је латински језик, а језик и дух Хрватства продро је у све уреде и у све крајеве Хрватске и Славоније тек шездесетих и седамдесетих година прошлога века са увођењем уставности и са укидањем војничке границе. У то доба је највише учињено на ширењу српског и хрватског имена. Пробуђена је народна свест у свима слојевима друштвеним. То буђење створило је племенску утакмицу и антагонизам између Срба и Хрвата. Хрвати су били при томе у несравњено повољнијем положају, имали су у својим рукама земаљску владу, располагали су са далеко већим бројем интелигенције, нарочито чиновништва, а чиновници су у оно доба имали велику моћ и утицај у земљи. Тврдња о православном Хрватима Лике и Баније могла би једино на ово доба да се односи. Могуће је, да су поједини људи или поједина православна села под утицајем хрватске интелигенције и нарочито хрватског чиновништва, а у оскудици српске интелигенције, привремено били прихватили хрватско име, да су се овде или онде изјавили Хрватима. Мени није познат ни један такав конкретан случај, али би тај случај у доба буђења народне свести, када су Хрвати располагали са већим апаратом за то буђење него Срби, био разумљив. Међутим чим су појмови рашчишћени, сви следбеници православне вере нашли су се у српском табору.

VI.

Занимљива је чињеница, да се у јужној Далмацији налази католика, који приликом опредељивања њиховог краја не хтедоше примити хрватско име него се определише за српско. Узрок томе није тешко наћи.

Почетком XIX. столећа уништена је република дубровачка. После пада Наполеонова припао је Дубровник под Аустрију. Ма да су Французи први ушли у Дубровник, они су изјављивали, да ће вратити републици слободу чим Црногорци и Руси испразне Боку. Према томе коначно уништење републике донео је тек улазак аустријске војске међу зидове града Дубровника.

Не само Дубровчани, него и сви околни Словени, неизмерно су жалили за негдашњом слободом, за негдашњом, по целом свету познатом и од целог света признатом, републиком својом.

Па када је ускоро то становништво словенско имало да се определи, да прими српско или хрватско име, сасвим је разумљиво, што се је нашао повелик број дубровачких и околних католика, који се изјавио за српско име. Српска идеја означивала је током XIX. столећа бунтовне људе са дивљом љубављу према слободи и независности, а хрватска мисао онога доба имала је као темељ свој поданичку верност према хабзбуршком дому, према аустријском ћесару.

Лако се даје разумети и она друга околност, зашто Шокци у Барањи и Буњевци у Бачкој не прихватише као славонски и босански католици име хрватско.

Навео сам раније, како су силан утицај при ширењу хрватског и српског имена вршиле школа и црква, учитељи и попови и

остала интелигенција народна. Интелигенција бачких Буњеваца и босанских Шокаца школована је у маџарским школама и задојена је била маџарским духом. Родољубиви појединци, који су индивидуално били јаки и нису подлегли утицају Маџарства, нису ипак били у стању да паралишу утицај државе, која је помоћу школе и цркве, војске и администрације и свих других области сузбијала у народу и српско и хрватско име. Да су буњевачки учитељи и попови, као што су они по Славонији, школовани били у Загребу, давно би Буњевци прихватили име хрватско.

У Босни су муслимани и данас у већини својој неопредељени. Један део њихов признаје се Србима, други део је прихватио име хрватско, али огромна већина њихова за сада још не усваја ни једно ни друго име. Па и ови, који се до сад определише, учинише то под утицајем школа. И муслимански Срби и муслимански Хрвати су појмови новијег датума, од после окупације Босне.

Ван сваке је сумње да су босански муслимани у већини својој потомци богумила. Богумили су у толиком броју прешли на Ислам, да је nestало из Босне ове, негда онако многобројне, секте. У доба кад су богумили примали муслиманску веру, они нису били опредељени ни за српско ни за хрватско име. И муслимани босански, и ако је славенско порекло њихово јасно као дан, нису се опредељивали ни за једно ни за друго име. Случајеви народне свести међу босанским муслиманима били су усамљени и без утицаја на широке масе муслиманске.

У наше доба вера постаје све више приватном ствари сваког појединца. У колико вера губи од значаја свога, у толико већу вредност добија народност. Муслимани и Буњевци

су свесни своје словенске народности, али у садашњим приликама неће они моћи остати неопредељени ни спрам српског и хрватског имена. Оба имена су синонимна, држави нашој подједнако драга и пред законом потпуно равноправна. Према досадашњем развоју прилика наших изгледа, да ће се и Буњевци и Муслимани поделити, да ће један део прихватити српско, а други део узети хрватско име као народно име своје.

VII.

Међу махинацијама, којима се служила Аустро-Угарска монархија у политици, омиљено средство њено било је стварање збрке у народносним појмовима, стварање нових народних имена. Да не идемо даље, споменућу само класично дело аустријске политике, стварање рутенског народа.

Научењаци су несвесно увлачени у службу тих политичких циљева аустријских. Хрватски науцењаци су, свакојачко несвесно, јер су то иначе по избор честити и родољубиви синови свога народа, послужили много аустријској политици, кад су увели у обичај, да у својим делима Србе приказују творевином пропаганде и да, пишући о прошлим столетњима, у целој Хрватској и Славонији не налазе ни једног јединог Србина, него место Срба налазе само Влахе. Србијанци, који нису поближе познати са историјографским делима хрватским, једва ће веровати ово што ћу им сада рећи. Хрвати имају на хиљаде књига и студија о прошлости Хрватске и Славоније и у свим тим историјским делима говори се о прошлости Хрвата и Влаха. Та два народа станују у тим земљама, а Срби, према тим књигама хрватским, не постоје и нису никад ни постојали у Хрватској и Славонији.

Хрвати се поносе својим Вјекославом Клајићем. Збиља је монументално знање и вредноћа у тога човека. Али како страшно пада вредност и озбиљност његовом научном раду, када прелистате његову *Poviest Hrvata* па налазите посвуда Влахе у Хрватској и Славонији, а о Србима нигде ни спомена нема. Или зар то није сасвим исто као кад би неко написао историју Славоније па налазио у прошлости њеној само Србе и Шоке, а хрватско име једноставно игнорисао? Колико сам пута молио и преклињао свог пријатеља Емила Ласовског, одличног историчара хрватског, да у својим делима не пише Власи него Срби, јер тесногрудост његова убија вредност његову као научењака, а Хрватима никакве користи не доноси. На жалост код Ласовскога нисам могао ништа да успем.

Једини частан изузетак чини од свих Хрвата проф. др. Фердо Шишић. Он се једини између хрватских историчара узвисио до објективности, да признаје у својим делима, да Срби постоје и да су и у прошлости Хрватске и Славоније постојали. Он је први и до сада једини хрватски историчар, који је одбацио назив Влаха и наше претке зове Србима.

Тесногрудост у приказивању историјских факата, кад се говори о опредељивању нашег народа између два племенска имена, српског и хрватског, та тесногрудост пренесена је и у дневну политику. Многобројни новинари и политичари, и српски и хрватски, хоће да исправљају резултат природног опредељивања нашег народа за српско и хрватско име и да прејудицирају онима, који се још нису определили. То је велика погрешка.

Реална политика мора да се темељи на фактичном стању, за њу мора да буде одлучно осећај сваког појединца. Када се Егерсдор-

фер и Штросмајер осећају Хрватима, и Шпирта и Барако признају Србима, политика и журналистика имају тај осећај њихов да акцептирају као чињеницу. Да ли су преци оних првих узели учешћа на цетинском сабору, а преци ових других учествовали у боју на Пољу Косову, истраживање тих факата треба препустити науци. За политику та факта морају бити без вредности.

СРПСКА ШТАМПАРИЈА Д. Д. У ОСИЈЕКУ